

УДК 312.6:612.12-008.33(477)
DOI

Н.О. ТЕРЕНДА

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАГАЛЬНОЇ ТА ПЕРВИННОЇ ЗАХВОРЮВАНОСТІ НА ГІПЕРТОНІЧНУ ХВОРОБУ В УКРАЇНІ

ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І. Я. Горбачевського
МОЗ України»

Мета: вивчити динаміку показників поширеності та захворюваності населення України на гіпертонічну хворобу (ГХ) у регіональному аспекті протягом 1996–2014 років та спрогнозувати їх зміни до 2025 року.

Матеріали і методи. Матеріалом дослідження слугували дані Центру медичної статистики МОЗ України про рівень первинної захворюваності та поширеності ГХ серед населення України. У роботі використано епідеміологічний, демографічний, статистичний методи дослідження.

Результати. З використанням методу демографічного районування проведено оцінку змін захворюваності й поширеності ГХ в Україні та окремих її районах протягом 1996–2014 років. Спрогнозовано тенденцію подальшого зростання даних патологій, як в Україні, так і в деяких її районах.

Висновки. Протягом останніх 18 років в Україні істотно зросла поширеність (у 2,3 разу) та захворюваність (у 1,9 разу) на ГХ. Найбільше ці показники змінилися у Південному та Південно-Східному районах України. Прогнозні показники щодо захворюваності та поширеності ГХ свідчать про тенденцію їх зростання, особливо у Південно-Східному районі.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: гіпертонічна хвороба, поширеність, первинна захворюваність, прогноз.

Для України в останні десятиліття актуальною проблемою залишаються хронічні неепідемічні захворювання. Дослідження, які проводилися з 1980 року до останнього часу вказують на невпинне зростання поширеності та смертності від хвороб системи кровообігу [7;8;10].

Провідною патологією в їх структурі залишається гіпертонічна хвороба (ГХ), частка якої коливається в межах 40–46%, а темпи приросту становили 58,0% [3;4;6].

Вона визначає як соціальну, так і економічну складову впливу на здоров'я населення [4;9]. Протягом останніх років також відмічається тенденція до істотного зростання цієї патології [1;7].

Основними причинами виникнення та поширення ГХ і її ускладнень залишаються класичні чинники ризику: надмірна вага та нераціональне харчування, зловживання алкоголем, тютюнопаління, недостатня фізична активність, а також національний економічний стан [5;12] та необізнаність пацієнтів і нераціональний прийом антигіпертензивних середників [2].

Мета роботи – вивчити динаміку показників поширеності та захворюваності населення України на ГХ у регіональному аспекті протягом 1996–2014 років та спрогнозувати їх зміни до 2025 року.

Матеріали і методи. Матеріалом дослідження слугували дані галузевої статистичної звітності

Центру медичної статистики МОЗ України про рівень первинної захворюваності та поширеності ГХ серед населення України.

У дослідженні використано демографічне районування [11]. Територіальною одиницею вибрано адміністративні області за такими ознаками, як показники відтворення населення та його віково-статевий склад, чисельність, особливості розміщення, розміри території.

У роботі використано епідеміологічний, демографічний методи дослідження. Статистична обробка аналізів результатів дослідження проводилася із застосуванням комп'ютерних статистичних пакетів програм Statistica 6.0 та Microsoft Excel.

Результати дослідження та їх обговорення. Дослідження було сплановано і проведено у два етапи. На першому етапі вивчено та згруповано дані щодо поширеності та первинної захворюваності на ГХ у регіональному аспекті протягом 1996–2014 років. На другому етапі проведено прогнозування динаміки поширеності та захворюваності на ГХ в Україні та по районах до 2025 року.

Загальна захворюваність на ГХ в Україні зросла у 2014 р. порівняно із 1996 р. у 2,3 разу. Районні особливості зростання поширеності цієї патології полягають в істотному зростанні її у Південному районі з 12497,5 до 33 923,9 на 100 тис. нас. (у 2,7 разу), у Південно-Східному – з 12382,9 до 32 117,8 на 100 тис. нас. (у 2,6 разу) та у Західному –

з 12098,4 до 31 957,7 на 100 тис. нас. (у 2,6 разу) районах. У Північно-Східному районі спостерігається найменше зростання загальної захворюваності на ГХ з 13431,7 на 100 тис. нас. у 1996 р. до 31 454,4 на 100 тис. нас. у 2014 р. (у 2,3 разу) (табл. 1). Слід зазначити, що у 1996 р. показник загальної захворюваності у Південному районі був нижчий від загальноукраїнських показників відповідно 12497,5 на 100 тис. нас. та 13033,6 на 100 тис. нас. (95,9%), а у 2013 р. вже перевищу-

вав його – 33923,9 на 100 тис. нас. і 29500,8 на 100 тис. нас. (115,0%). Аналогічна ситуація спостерігалася і у Західному районі щодо загальноукраїнського показника відповідно 92,8% у 1996 р. та 108,3% у 2014 р.

При поглибленому аналізі тенденції зростання поширеності ГХ можна відмітити найвищі її рівні в Україні за період 2011–2013 рр. із піком у 2012 р. (32 780,9 на 100 тис. нас. – у 2,5 разу), які співвідносилися з усіма регіонами.

Таблиця 1. Динаміка поширеності гіпертонічної хвороби в Україні за період 1996–2014 рр. (на 100 тис. нас.)

Територія	1996 р.	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2014 р.
Україна	13033,6	18816,5	28169,3	32154	29500,8
Південний район	12497,5	18171,4	26995,4	32804,9	33923,9**
Центральний район	14346,4	21548,4	29736,6	33618,8	34419,6
Західний район	12098,4	18595,8	27078,0	31298,2	31957,7
Південно-Східний район	12382,9	17961,7	28000,4	31616,0	31258,8*
Північно-Східний район	13431,7	17650,2	27251,7	30476,4	31454,4

Примітки: *статистичні дані подані за 2013 рік через відсутність моніторингових даних з тимчасово окупованих територій Донецької і Луганської областей;

** статистичні дані не враховують показник з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим.

Серед регіонів можна відмітити найбільше зростання поширеності ГХ у Івано-Франківській – з 9721,6 на 100 тис. нас. до 32195,1 на 100 тис. нас. (3,3 разу), Рівненській – з 9929,9 на 100 тис. нас. до 30861,8 на 100 тис. нас. (3,1 разу) та Житомирській – з 10806,1 на 100 тис. нас. до 33940,9 на 100 тис. нас. (3,1 разу) областях. Найменші темпи збільшення загальної захворюваності на ГХ в Україні за досліджуваний період спостерігалися у Сумській – з 14308,3 на 100 тис. нас. до 29111,4 на 100 тис. нас. (2,0 разу), Хмельницькій – з 18656,7 на 100 тис. нас. до 39327,9 6591,8 на 100 тис. нас. (2,1 разу), Волинській – з 14720,1 на 100 тис. нас. до 31173,2 на 100 тис. нас. (2,1 разу) областях.

Подібні тенденції спостерігалися і при вивченні динаміки первинної захворюваності на ГХ в Україні протягом 1996–2014 років.

Так, первинна захворюваність ГХ збільшилася в Україні в 2014 р. у 1,9 разу порівняно із 1996

роком. Найбільше вона зросла у Південному – з 1087,4 на 100 тис. нас. до 2 674,5 на 100 тис. нас. (2,4 разу) та Південно-Східному – з 964,5 на 100 тис. нас. до 2217,8 на 100 тис. нас. (2,3 разу) районах. Найменше змінилися показники первинної захворюваності у Північно-Східному – з 1099,2 на 100 тис. нас. до 1 976,2 на 100 тис. нас. (1,8 разу) районах. Окрім того виявлено, що первинна захворюваність у Південно-Східному районі у 1996 р. була нижчою порівняно із загальноукраїнськими даними – 964,5 на 100 тис. нас. і 1075,4 на 100 тис. нас. (89,7%) відповідно, а у 2014 р. (враховуються дані без Донецької та Луганської областей) уже перевищувала їх (відповідно 2217,8 на 100 тис. нас. і 2062,9 на 100 тис. нас. – 107,5%) (табл. 2).

При аналізі зростання первинної захворюваності ГХ за досліджуваний період виявлено найвищі її показники у 2004–2008 роках.

Таблиця 2. Динаміка захворюваності на гіпертонічну хворобу в Україні за період 1996–2014 років (на 100 тис. нас.)

Територія	1996 р.	2000 р.	2005 р.	2010 р.	2014 р.
Україна	1075,4	2337,6	2586,3	2536,1	2062,9
Південний район	1087,4	1966,1	2371,1	2854,5	2 674,5**
Центральний район	1051,6	2647,0	2179,9	2197,9	2 068,4
Західний район	1163,4	2485,5	2766,5	2594,4	2 281,2
Південно-Східний район	964,5	2383,7	2701,2	2506,7	2217,8*
Північно-Східний район	1099,2	2073,0	2061,1	1964,9	1 976,2

Примітки: *статистичні дані подані за 2013 рік через відсутність моніторингових даних з тимчасово окупованих територій Донецької і Луганської областей;

*статистичні дані не враховують показник з тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим.

На другому етапі дослідження було спрогнозовано динаміку поширеності та захворюваності на ГХ в Україні та по районах до 2025 року.

Прогнозні дані свідчать про тенденцію до зростання поширеності цієї нозології в Україні. Так, загальноукраїнські показники поширеності прогнозовано зростуть з 29500,8 на 100 тис. нас. у 2014 р. до 48981,7 на 100 тис. нас. у 2025 р. (+66,0%). У Південному районі показник зміниться з 33923,9 на 100 тис. нас. до 51686,5 на 100 тис. нас.

(+52,4%), у Західному – з 31957,7 на 100 тис. нас. до 49226,4 на 100 тис. нас. (+54,0%), у Центральному – з 34419,6 на 100 тис. нас. до 51828,7 на 100 тис. нас. (+50,6%), у Південно-Східному районі – з 32117,8 на 100 тис. нас. до 49908,8 на 100 тис. нас. (+55,4%), у Північно-Східному – з 31454,4 на 100 тис. нас. до 47219,9 на 100 тис. нас. (+50,1%) (рис. 1).

Подібна тенденція спостерігається і при прогнозуванні первинної захворюваності на ГХ. Так,

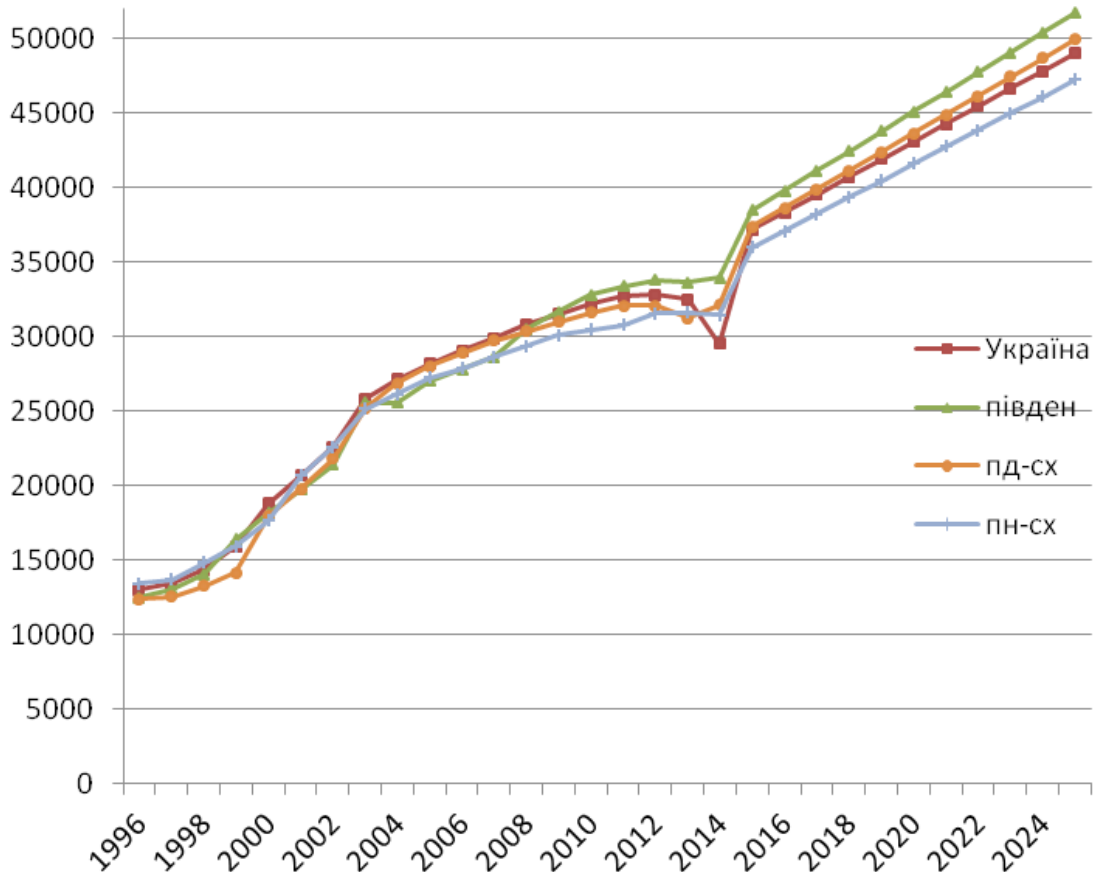

Рис. 1. Прогноз поширеності гіпертонічної хвороби в Україні та районах до 2025 року (на 100 тис. нас.)

загальноукраїнські показники зростуть із 47219,9 на 100 тис. нас. у 2014 р. до 3231,7 на 100 тис. нас. у 2025 р. (+56,7%). Рівень первинної захворюваності прогнозовано найбільше зросте у Південно-Східному – з 2217,8 на 100 тис. нас. до 3390,8 на 100 тис. нас. (+52,9%) та Південному – з 2674,5 на 100 тис. нас. до 3787,7 на 100 тис. нас. (+41,6%) районах. Найменше відбудеться зростання первинної захворюваності у Північно-Східному районі з 1976,2 на 100 тис. нас. до 2492,7 на 100 тис. нас. (+26,1%) (рис. 2).

Отримані результати свідчать про значне зростання загальної захворюваності на ГХ у Південному, Південно-Східному та Західному районах України за досліджуваний період. Особливо високим

цей показник був у 2011–2013 рр. із піком у 2012 р. Пов'язане це явище із зростанням первинної захворюваності на ГХ у 2004–2008 рр., яке також найістотніше змінилося у Південному та Південно-Східному районах України. Отримані результати збігаються з даними інших досліджень [6;11].

Висновки

1. Поширеність ГХ в Україні зросла у 2014 р. порівняно із 1996 р. у 2,3 разу. Найістотніше вона збільшилася у Південному (у 2,7 разу), Південно-Східному (у 2,6 разу) та Західному (у 2,6 разу) районах України.

2. Захворюваність на ГХ збільшилася в Україні у 2014 р. у 1,9 разу порівняно із 1996 роком. Най-

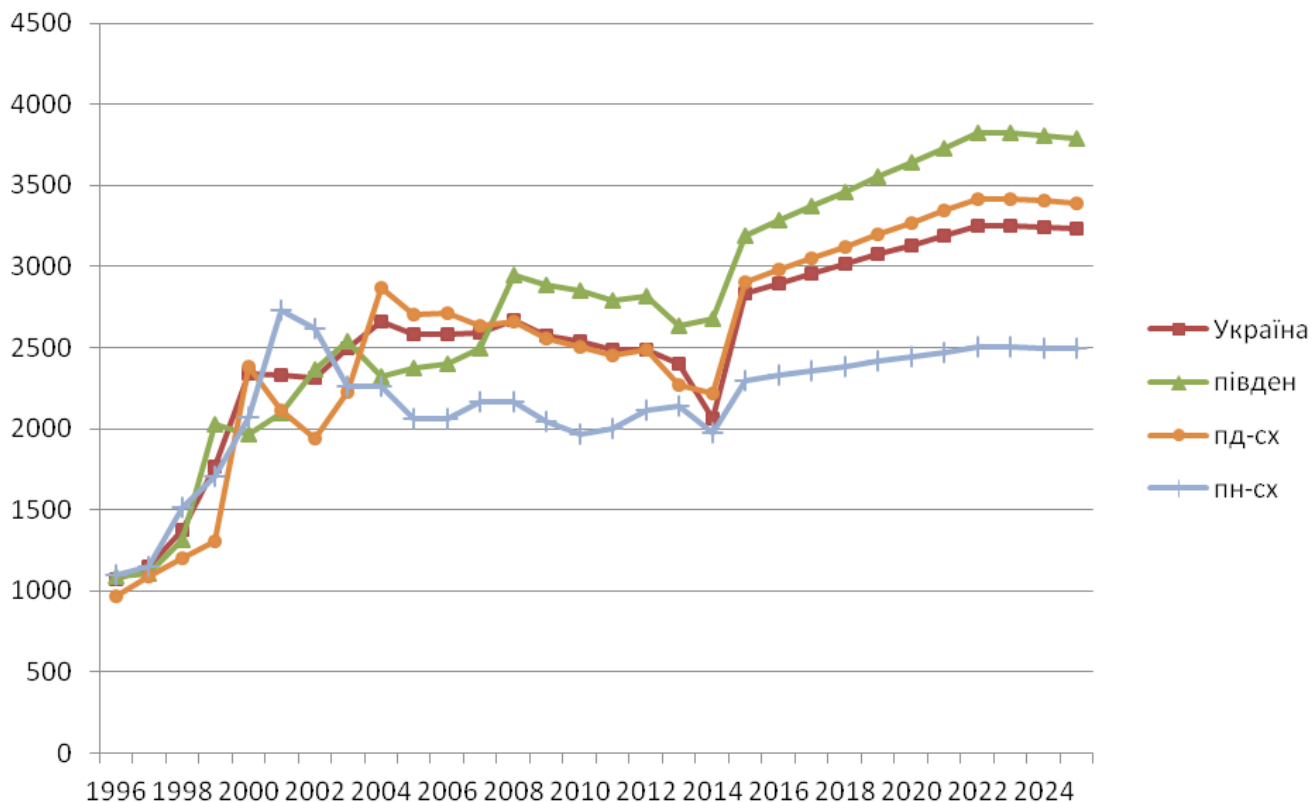

Рис. 2. Прогноз захворюваності на гіпертонічну хворобу в Україні та районах до 2025 року (на 100 тис. нас.)

більше вона зросла у Південному (у 2,4 разу) та Південно-Східному (у 2,3 разу) районах.

3. Прогнозовано поширеність ГХ в Україні до 2025 р. зросте на 66,0%. Найбільше зростання очікується у Південно-Східному (55,4%) та Західному (54,0%) районах.

4. Первинна захворюваність на ГХ прогнозовано збільшиться в Україні на 56,7%, у Південно-

Східному районі – на 52,9%, у Південному – на 41,6%.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні динаміки захворюваності та поширеності основних захворювань серцево-судинної системи в Україні та їх прогнозу.

Список літератури

1. Анализ эпидемиологической ситуации с церебральной сосудистой патологией и некоторыми другими болезнями системы кровообращения, сложившейся в Украине в 1980–2001 гг. / Н. В. Калашников, С. М. Кузнецова, Л. М. Ена [и др.] // урн. АМН України. – 2004. – Т. 10, № 4. – С. 716–736.
2. Горбась І. М. Фактори ризику серцево-судинних захворювань: поширеність і контроль / І. М. Горбась // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://health-ua.com/article/2229.html>. – Назва з екрану.
3. Динаміка захворюваності на хвороби системи кровообігу у жителів міста Чернівці за 1991–2010 рр. / С. В. Білецький, Л. В. Боднарюк, Т. В. Казанцева, Ю. М. Бондар // Буков. мед. вісн. – 2011. – Т. 15, № 2. – С. 168–172.
4. Дячук Д. Д. Щодо захворюваності дорослого населення України на неінфекційні хвороби / Д. Д. Дячук // Вісн. соц. гігієни та орг. охорони здоров'я України. – 2011. – № 1. – С. 19–23.
5. Клименко В. І. Хвороби системи кровообігу як медико-соціальна державна проблема / В. І. Клименко // Вісн. соц. гігієни та орг. охорони здоров'я України. – 2007. – № 4. – С. 17–21.
6. Крапівіна А. А. Захворюваність на хвороби системи кровообігу та їх поширеність серед дорослого населення України в 2010 році: гендерний аспект / А. А. Крапівіна // Україна. Здоров'я нації. – 2011. – № 4 (20). – С. 12–18.
7. Основні епідеміологічні закономірності хвороб системи кровообігу і гіпертонічної хвороби в Україні / О. М. Голяченко, А. Г. Шульгай, А. О. Голяченко [та ін.] // Вісн. соц. гігієни та орг. охорони здоров'я України. – 2010. – № 4. – С. 9–15.
8. Особливості захворюваності дорослого населення України на хвороби системи кровообігу / Т. К. Кульчицька, Т. С. Грузева, Г. О. Слабкий [та ін.] // Вісн. соц. гігієни та орг. охорони здоров'я України. – 2001. – № 2. – С. 34–38.
9. Сучасний стан первинної інвалідності населення працездатного віку в Україні / А. В. Іпатов, О. В. Сергієні, Т. Г. Войтчак, В. В. Коваленко // Вісн. соц. гігієни та орг. охорони здоров'я України. – 2006. – № 1. – С. 32–37.

10. Теренда Н. О. Прогностична оцінка захворюваності та поширеності хвороб системи кровообігу / Н. О. Теренда // Вісник соц. гігієни та орг. охорони здоров'я України. – 2014. – № 4 (62). – С. 31–35.

11. Яценко Ю. Б. Динаміка захворюваності та смертності внаслідок хвороб системи кровообігу в Україні у регіональному аспекті / Ю. Б. Яценко, Н. Ю. Кондратюк // Вісник соц. гігієни та орг. охорони здоров'я України. – 2012. – № 3. – С. 25–29.

12. Cardiovascular Risk and Events in 17 Low-, Middle-, and High-Income Countries / S. Yusuf, S. Rangarajan, K. Teo [et al.] // N. Engl. J. Med. – 2014. – Vol. 371, № 1. – P. 818–827.

ОСНОВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ ОБЩЕЙ И ПЕРВИЧНОЙ ЗАБОЛЕВАЕМОСТИ ГИПЕРТОНИЧЕСКОЙ БОЛЕЗНЬЮ В УКРАИНЕ

Н.А. Теренда

ГВУЗ «Тернопольский государственный медицинский университет имени И.Я. Горбачевского МЗ Украины»

Цель: изучить динамику показателей распространенности и заболеваемости населения Украины гипертонической болезнью (ГБ) в региональном аспекте на протяжении 1996–2014 годов и спрогнозировать их изменения до 2025 года.

Материалы и методы. Материалом исследования послужили данные Центра медицинской статистики Минздрава Украины об уровне первичной заболеваемости и распространенности ГБ среди населения Украины. В работе использованы эпидемиологический, демографический, статистический методы исследования.

Результаты. Используя метод демографического районирования, проведена оценка изменений распространенности и заболеваемости ГБ в Украине и отдельных ее районах в течение 1996–2014 годов. Спрогнозирована тенденция к дальнейшему росту ГБ как в Украине, так и в определенных ее районах.

Выводы. В течение последних 18 лет в Украине существенно возросла распространенность (в 2,3 раза) и заболеваемость (в 1,9 раза) ГБ. Более выражено эти показатели изменились в Южном районе Украины. Прогнозные показатели по распространенности и заболеваемости ГБ свидетельствуют о тенденции к их увеличению, особенно в Юго-Восточном районе Украины.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: гипертоническая болезнь, распространенность, первичная заболеваемость, прогноз.

MAIN TRENDS OF GENERAL AND PRIMARY MORBIDITY FOR HYPERTENSION IN UKRAINE

N.O. Terenda

I. Horbachevsky Ternopil State Medical University

Purpose: to study dynamics of indicators of prevalence and morbidity of the population of Ukraine due to hypertension in regional aspect during 1996–2014 and to forecast their changes in 2025.

Materials and methods. As research materials, we used the data of the Center of Health Statistics of the Ministry of Health of Ukraine on the level of primary incidence and prevalence for hypertension among the population of Ukraine. In our work, epidemiological, demographic, statistical methods of research are used.

Results. Using the method of demographic division, we estimated changes in prevalence and incidence of hypertension in Ukraine and its separate regions for 1996–2014. We predicted the tendency of further growth in hypertension both in Ukraine and in some of its regions.

Conclusions. Over the last 18 years in Ukraine prevalence and morbidity for hypertension has increased significantly – 2.3 times and 1.9 times respectively. These indicators have changed the most in the Southern region of Ukraine. Projected figures on prevalence and incidence for hypertension indicate the tendency of their growth, especially in the Southeast region.

KEY WORDS: hypertension, prevalence, primary incidence, forecast.

Рукопис надійшов до редакції: 01.02.2016 р.

Відомості про автора:

Теренда Наталія Олександрівна – к.мед.н., доцент кафедри соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я з медичною статистикою ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет імені І.Я. Горбачевського МОЗ України»; тел.: +38(0352)-52-72-33.